

AP Photo/Petros Giannakouris

ΑΠΟΦΕΙΣ

27.10.2016, 20:56

Πρόσφυγες ήμασταν, πρόσφυγες είναι

Αριστείδης Καλάργαλης*

A- A+

«Πρόσφυγες ήμασταν, πρόσφυγες είναι» ήταν ο τίτλος εκδήλωσης για το προσφυγικό θέμα που διοργάνωσαν και πραγματοποίησαν οι εκπαιδευτικοί κι οι μαθητές του Δημοτικού Σχολείου Λουτρών Λέσβου. Ενόσ χωριού του οποίου οι μαθητές-πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία, μετά τους δύο Διωγμούς, 1914 και 1922, ήταν λίγο πάνω από το 1/3 του συνόλου των μαθητών του σχολείου.

Και τότε και τώρα η Λέσβος ήταν το νησί που δέχτηκε τον μεγαλύτερο αριθμό προσφύγων. Το νησί διαχρονικά είναι πέρασμα λόγω γειτνίασης με τη στεριά της Ασίας. Στην περίπτωση των δύο Διωγμών συνέβαλαν επιπλέον οι ποικίλοι δεσμοί των κατοίκων της Ανατολής με το νησί.

Τι κάνουμε με τόσους ανθρώπους, όπως και να τους χαρακτηρίσουμε, είναι το διαχρονικό ερώτημα. Αν σήμερα εύκολα λέγεται το «να φύγουν στην Ευρώπη, εκεί θέλουν να πάνε» σκεφτείτε πώς προσλαμβάνεται το αίτημα για απομάκρυνση από τη Λέσβο των ομόφυλων και ομόθρησκων Μικρασιατών προσφύγων.

«Αι εβδομήντα χιλιάδες των ατύχων τούτων υπάρξεων, αι συγκεντρωθείσαι εις την νήσον μας, τι θα πράξωσιν όταν παύση το επίδομα;

Εάν η Κυβερνητική μέριμνα δεν επαρκεί να προμηθεύσει τον άρτον των 70.000 ψυχών, πρέπει να δοθή εργασία εις αυτούς και δέον τάχιστον να ληφθή πρόνοια όπως κρατηθώσιν επί της νήσου μόνον τόσσοι πρόσφυγες όσοι δύνανται να εργασθώσιν επ' αυτής και να κερδίωσιν τον άρτον των», γράφει η εφημερίδα «Σάλπιγξ» της Μυτιλήνης στις 24 Ιουνίου 1915.

Η ίδια κοινωνική ανησυχία υπάρχει και το 1922. «Καράβια πηγαινοέρχονταν κι αγκυροβολούσαν έξω από το λιμάνι ξεφορτώνοντας το ανθρώπινο φορτίο, στοιβαγμένο σε βάρκες και σε μαούνες, πότε στην Πετρόσκαλα και πότε στο Κουμερκάκι. Βάρκες και φαρόβαρκες έδεναν στην προβλήτα του λιμανιού της Απάνω Σκάλας.

Άνθρωποι κάθε φύλου και ηλικίας, όπου περίσσευαν οι ηλικιωμένοι, οι χήρες και τα ορφανά, συγκεντρωμένοι σε μικρές ομάδες, βουτηγμένοι μέσα στη συμφορά, γέμιζαν τα μουράγια, τα πάρκα, τους δρόμους, τα σχολεία, τις αποθήκες, τις εκκλησίες», γράφει η συγγραφέας Μαρία Αναγνωστοπούλου.

Οι περίπου 15.000 ταλαιπωρημένοι κι εξαθλιωμένοι άνθρωποι γυρνούσαν στους δρόμους της Μυτιλήνης αναζητώντας τρόφιμα και στέγη. Γεγονός που ανάγκασε τους ντόπιους να κλείσουν τα μαγαζιά τους τις πρώτες μέρες!

Οι ανάγκες σίτισης, στέγασης και περίθαλψης ήταν καθημερινές και επιτακτικές. Η υποστήριξη γίνεται με κάθε τρόπο: συσσίτια, έρανοι, λαχειοφόροι αγορές, πωλήσεις κεντημάτων και πλεκτών, γιορτές υπέρ προσφύγων.

Τότε δημιουργήθηκαν από κατοίκους «Επιτροπές Προσφύγων», «Σύνδεσμοι Κυριών και Δεσποινίδων», και «Παροχής Εργασίας», αλλά και το «Ταμείο Περιθάλψεως Προσφύγων» από την Πολιτεία. Σήμερα υπάρχει η Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ, η UNESCO, η UNICEF και πλήθος ΜΚΟ.

Τότε υπουργείο Περιθάλψεως, τώρα Μεταναστευτικής Πολιτικής. Οι εθελοντές παρόντες πάντοτε. Τότε διοργανώνονταν συσσίτια στην Κομνηνάκειο Σχολή, στον Κήπο της Αγίας Ειρήνης· σήμερα λίγο πιο κάτω στην περιοχή Τσαμάκια και στην πλατεία Σαπφούς.

Στη Μυτιλήνη αλλά και στα χωριά που εγκαταστάθηκαν πρόσφυγες, από το 1914 έως το 1919, υπερτερούν οι μαθητές/τριες μικρασιατικής καταγωγής. Υπήρχαν σχολεία με 70% και 80% μαθητές/τριες πρόσφυγες.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα το Γ' Δημοτικό Θηλέων Μυτιλήνης· από τις 369 μαθήτριες, το 1915, οι 274 είναι μικρασιατικής καταγωγής. Σε αρκετές εγγραφές μαθητών ως στοιχείο της προέλευσης της οικογένειά τους σημειώνεται ο προσδιορισμός «Πρόσφυξ».

Λόγω παλιννόστησης το 1919–20 στη Μικρά Ασία μειώνεται ο αριθμός. Αλλά και μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή ο αριθμός των προσφύγων μαθητών αυξάνει. Τώρα σε αρκετές εγγραφές στο επάγγελμα του γονέα σημειώνεται ο προσδιορισμός «αιχμάλωτος» αλλά και «ορφανό» σε άλλες εγγραφές.

Ο μεγάλος αριθμός μαθητών δημιουργεί προβλήματα στα σχολεία. Δεν επαρκούν οι αίθουσες και τα θρανία. Χρησιμοποιούνται διάφοροι χώροι για τάξεις. Όμως, όπως τώρα καταγράφονται τα ασυνόδευτα παιδιά και γίνεται προσπάθεια να φιλοξενηθούν σε διάφορες δομές, τότε ιδρύθηκε το «Ασυλον Παιδός» για τα απροστάτευτα και ορφανά προσφυγόπουλα.

Στα παιδιά προσφερόταν σχολική εκπαίδευση και υπήρχε δυνατότητα εκμάθησης κάποιου τεχνικού επαγγέλματος. Σήμερα αρχίζουν τη λειτουργία τους Τάξεις Υποδοχής (Τ.Υ.) και Δομές Υποδοχής για την Εκπαίδευση Προσφύγων.

Μετά τις πρώτες δυσκολίες, το μούδιασμα, την επιφύλαξη και την ανησυχία, στη Λέσβο διαχρονικά υπερίσχυσε η ανθρωπιά κι η αλληλεγγύη. Αυτό δείχνουν κι οι αριθμοί: στην απογραφή του 1928 από τους 31.661 κατοίκους της Μυτιλήνης οι 14.820 ήταν πρόσφυγες.

Σε τούτη τη σύγχρονη μετακίνηση πληθυσμού από την κουκκίδα της Λέσβου έχουν περάσει και υποστηριχτεί πάνω από 600.000 άνθρωποι. Γιατί όπως είπαν από το σχολείο των Λουτρών: «Πρόσφυγες ήμασταν, πρόσφυγες είναι».

**συγγραφέας, διδάκτωρ Πολιτισμικής Τεχνολογίας και Επικοινωνίας*